

פניני הפרשה

בס"ד פרשת ויצא תשפ"ד

פנינים לשלחן שבת

נושא בפרשה - ותרנות

בפרשת השבוע מספרת התורה על לבן שהערים על יעקב ובחסות החשיכה הכניס לחופה את לאה במקום רחל.

בתחילה כשנודע לרחל מתוכנית זו, היה לרחל מאוד קשה לוותר, היא סיפרה על כך ליעקב, והם עשו ביניהם סימנים כדי שיוזהו זה את זה וכאשר יעקב ישאל בשעת החופה את הסימנים, לאה לא תדע לענות לו, ומיד יעקב יזהה שזו לאה ולא רחל. אח"כ רחל החליטה לכבוש רצונה ובגבורה עילאית ויתרה ללאה ומסרה לה את הסימנים, כדי שלאה לא תתבזה כשלא תדע לענות על הסימנים. (מדרש רבא פתיחתא לאיכה רבתי אות כד).

בויתור הזה היה מסירות אמינית למען לאה שלא תתבייש. רחל ויתרה כאן על כמה דברים נוראיים, לא קטנים ולא פשוטים בכלל.

א. לפי התוכנית הייתה אחת מהם מיועדת לישא את עשו, ואם רחל מוותרת ללאה, אזי שהיא רחל תצטרך לישא את עשו.

ב. היא ויתרה על העמדת חלק מהשנים עשר שבטים, 'שבטי קה' שמהם יצאו כל כלל ישראל, וגם כהנים ולוויים.

ג. היא ויתרה על להיות אחת מד' אימהות של כלל ישראל.

ובאמת הקב"ה לא נשאר לה חייב, ורחל הרויחה דברים עצומים בזכות הויתור הנורא הזה.

א. שבאמת לבסוף נשא יעקב גם אותה, והיא העמידה ממנו חלק משבטי קה, וכן נהייתה מד' אמהות של כלל ישראל.

ב. בעצם גזר על רחל שתהיה עקרה לעולם ולא יהיו לה ילדים, כמובא במדרש רבה (פרשה עג) ורק בזכות שויתרה ללאה, ה' זכר לה את החסד הזה

ופתח את רחמה. אבל אם לא הייתה מוותרת, והייתה מתחנתת עם יעקב כדי להעמיד ממנו 'שבטי קה', אזי הייתה מפסידה מכל הכיוונים, גם לאה הייתה מתבזת, וגם היא לא היה לה ילדים לעולם! ג. הקב"ה הבטיח לה שבזכות הויתור הוא יגאל את כלל ישראל מהגלות המר הזה (פתיחתא לאיכה רבתי אות כד) נמצא שבויתור זה חוץ ממה שהיא עצמה הרויחה, היא גם גרמה טובה לכל הדורות הבאים אחריה, שחלקם צאצאים שלה.

(ללשון המדרשים, ראה מסגרת)

(חלק מהרעיונות לקוחים מתוך הספר

'אוצרותיהם אמלא')

וַיַּחֲבֹק לוֹ וַיְנַשֵּׁק לוֹ (כט, יג).

רש"י מפרש מדוע נישקו: "אמר (לבן) שמא מרגליות הביא והם בפיו". והיינו שלא נישקו מרוב אהבה, אלא רק מחמת חמדת הממון של לבן. ויש ראייה נפלאה לדברי חז"ל אלו, מסוף הפרשה שמסופר שיעקב נפרד מלבן, ולבן נישק לבניו ולבנותיו, אבל את יעקב לא כתוב שנישק. מדוע כעת לא נישק את יעקב? אלא מוכח שכל הסיבה שהוא נישק אותו בשעה שבא לביתו הייתה כדי לבדוק אם יש בפיו מרגליות, וכיון שנישקו אז ונוכח לדעת שיעקב לא הביא עימו מרגליות בפיו, לכן כעת כשנפרדו לא היה לו עניין לנישקו. (ה'חפץ חיים' זצ"ל)

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשֹׁכָר (ל, יח).

לאה נתנה לרחל מהדודאים ותמורת זה היא 'שכרה' את יעקב שהוא יבוא באותו לילה ללון באהלה במקום לאהל רחל, ומזה נולד יששכר, שעליו נאמר 'ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים', שהיו מומחים בעניין הכוכבים והמזלות וקידוש החודש, ובנוסף, משבט זה יצאו לכלל ישראל מאתיים ראשי סנהדראות.

ורואים מכאן כמה חשובים הם מחזיקי ותומכי התורה, שבלעדיהם אין התורה יכולה להתקיים, כי בלי הדודאים לא היה נולד יששכר. (ה'חפץ חיים' זצ"ל).

וגם רואים מכאן שלפעמים בהשקעה כה פעוטה (כמו כאן שלאה השקיעה סה"כ כמה דודאים שגדלים בשדה), אפשר לזכות לדברים כ"כ נשגבים.

מדרשי חז"ל

"באותה שעה (שנוכחנצור הגלה את כלל ישראל לבבל) קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה:"

"רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נישואי לבעלי (ליעקב) יעץ אבי (לבן) להחליפני לבעלי בשביל אחותי (לאה), והקשה לי הדבר עד מאוד כאשר נודעה לי העצה. והודעתי לבעלי ומסרתיו לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר מכן ניהמתי בעצמי... וריחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ומסרתיו לאחותי כל הסימנים שמסרת לי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל, וגמלתי חסד עמה ולא קינאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני שאני בשר ודם, עפר ואפר, ולא קנאתי לצרה שלי [- לאה] ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים ורחמן, מפני מה קינאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש? (מדוע כעסת ובגלת זה נתת אפשרות לגויים להציק לכלל ישראל), והגלית בני ונחרגו בחרב ועשו אויבים במ כרצונם?".

"מיד התגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר:"

"בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן". הדא הוא דכתיב (ירמיה לא) "כה אמר ה', קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להתנחם על בניה כי איננו". וכתיב (שם) "כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך". וכתיב (שם) "ויש תקוה לאחריתך נאום ה' ושובו בנים לגבולם". (מדרש רבה פתיחתא דאיכה רבתי אות כד) עוד יש במדרש בעניין זה: ויזכרו אלוקים את רחל... ויפתח את רחמה (ל, כב). מה זכירה וזכר? זכר לה שתקתה לאחותה בשעה שהיו נחנין ליעקב את לאה, והייתה יודעת ושותקת. (מדרש רבה פרשה עג).

מיתור רק מרויחים

סיפור המגיד רבי אליעזר טורק שליט"א: "בשכונה אחת באזור בו אני גר, החליט דיירי אחד הבניינים להרחיב את גבולם ולשפץ את דירותיהם. בררו השכנים, התייעצו, סובבו אצל מהנדסים ואדריכלים, ולבסוף בשעה טובה סיכמו עם קבלן ידוע שייקח את הפרוייקט ויבצע אותו על הצד הטוב ביותר. העניינים התקדמו כמתוכנן, לשביעות רצון כל הדיירים. אבל לאחר כמה שבועות של שיפוצים, נתגלה ריב בין השכנים. הסיבה למריבה הייתה קיר חדש שחצץ בין שני בתים, ושתי בעלי הדירות התווכחו מי הוא זה שצריך לשלם את בניית הקיר. מה שהתחיל כיוכוח קטן, הפך מהר מאוד לסכסוך קולני ומתמשך, והאווירה בבניין כולו נערכה לבלי היכר. עם הזמן המריבה הלכה והחריפה, ואותם שני בעלי הדירות שהיו מרכז המריבה, ועד עתה חיו יחדיו בשלום ושלוה, לא הראו פנים יפות זה לזה, בלשון המעטה. שכן שלישי שהשתתף בשיפוץ אך לא היה קשור כלל לקיר המריבה, הצטער מאוד על יחסי השכונות הטובים שנהרסו. "כל כך חבל", הרהר בכאב, "חיינו יחד כל כך טוב, ועכשיו לאן הגענו?". הוא ניגש אל אחד מבעלי הדין ושאל: "על איזה סכום ניטש היוכוח?". "חמשת אלפים שקל", השיב. מששמע אותו שכן את התשובה, החליט לעשות מעשה. ראשית פנה לאשתו ושאל אותה: "הבנייה כולה אמורה לעלות לנו בערך מאה וחמישים אלף שקל, שמה את מוכנה שלמען השלום, הבנייה תעלה לנו מאה חמישים וחמש אלף שקל?". האשה הסכימה בשמחה, העיקר שהשלום ישוב לשרור בין השכנים. למחרת, פנה השכן לקבלן בנוכחות השכנים ואמר להם: "תראו, אני חייב לקבלן חמשה עשר אלף שקל. אני כעת מביא לו ש"ק על סכום של עשרים אלף, והתשלום על הקיר עלי!". אמר ועשה. הוציא פנקס ש"קיים, מילא את הסכום ומסר את ההמחאה לקבלן, והמריבה שקטה. כעבור כמה ימים, אותו שכן ששילם את הש"ק, בדק את חשבון הבנק שלו, ומבחין שההמחאה עוד לא נפתחה. כעבור שבועיים, והש"ק עדיין לא נפדה, התקשר השכן לקבלן ושאל אותו לפשר העניין. "אין לי מושג", השיב הקבלן, "את הש"ק שלך העברתי לאחד מקבלני המשנה שלי, ערבי שעושה עבורי חלקים מהעבודה". השכן מברר עוד קצת פה ושם, ולאחר כמה ימים מתברר הסיפור במלואו: הערבי שקיבל את הש"ק ניסה להתחכם ולגנוב. בש"ק היה כתוב סכום של עשרים אלף ש"ח (20,000), והוא הוסיף את הסיפורה אפס, וכך חשב שיוכל להוציא מהבנק מאתיים אלף ש"ח במרמה. אך ראשו, ראש של גוי, שכח שאת הסכום כותבים גם במילים... וכאשר הוא ניסה לפדות את הש"ק, הבחין פקיד הבנק בתרמית. הערבי ראה כי תרמיתו נחשפה, קרע את הש"ק לגזרים, ונמלט מהבנק לפני שמישהו יעצור אותו לחקירה... היהודי החליט לוותר על סכום של חמשת אלפים שקל כדי לשמור על השלום, והתוצאה מן השמים הייתה שהחזירו לו עשרים אלף!

כי מיתור לא מפסידים! רק מרויחים! ('אוצרותיהם אמלא')

רבינו רבי אברהם דב בעל ה'בת עין' נולד בין השנים תקכה לאביו הגה"צ ר' דוד אויערבאך זצ"ל מגיד מירשים דק"ק חמעלינק אביו היה נודע לאיש קדוש ובעל מדוהג ורבינו גם מצייץ בספרו כמה פעמים דברי תורה בשמו אך יותר מזה לא נודע עליו. גם על משפחת רבינו לא נודע רבות מלבד כי שלשה אחים היו לו ר' ישראל לייב רבי יוסף צבי ור' משה אפרים משחר ילדותו התעלה רבינו במעלות רמות ונשגבות וכפי שסיפר רבינו בעצמו לתלמידיו שבהיותו בן תשע שנים היה יתום ונתגדל אצל אקנתו. פעם ישב ולמד כל ליל שיש לו לפתוח בצהרים הכינה לו אקנתו בשר צלי, והשם לעצמו מה יום מיומיים והבין שזה שכר על לימודו בליל שיש, ומרוב צער נשך חתיכת בשר מידו וסיים רבינו מפני מה הנני מספר לכם זאת כדי שלא תחשבו שעם אכילת בשר צלי נעשים רבי.

בהגיע רבינו לפרק האיש מקדש נפל חבלו להתחתן עם בת הגה"צ רבי נתן נטע אב"ד אווריטש. ר' נטע כפי שהיה נקרא, נמנה בין אריות שבחבורה מתלמידי הרה"ק המגיד הגדול ממעוררש ועמד בקשרי ידידות עם הרה"ק בעל מאור עינים מטשערנאביל ועם הרה"ק בעל התניא. רבינו התווכח בצל חותנו זמן מה ואף הוכירו בדברי תורתו. על גודל מדרגותיו של ר' נטע מסופר כי בשבתות לא היה עוצם עיניו בשינה, אומר היה ר' נטע כיון של השבת נאמר ושמו בני ישראל את היתה בשבת, זאת אומרת שעל השבת יש לשמור כשומר, ושומר הישן מועל בתפקידו א"כ אין לישון בשבת. ר' נטע עוד הוסיף בטעמו כי קיסר צרפת הגודע נאפוליון היה ממעט בשינה ככל שיכול באומרו שרגעי המלוכה יקרים לו מדי משיבוכם בשינה. וכמו כן צריך כל איש ישראל להרגיש בנפשו שאף אפשר לישון ברגעים כה יקרים משבת המלכה.

אחרי פטירת אביו הגה"צ ר' דוד זצ"ל מילא רבינו תקופה קצרה את מקומו כאב"ד בחמעלינק. בסוף שנת תקמ"ה חזר לאוריטש למלאות את כסא חותנו. בנוסף על אוריטש הייתה מצוותו של רבינו פרושה גם בקהלות נארינסק נאוריטש וסלאוויעזשע. בתקופה היא החלה להתפרסם פעולות רבינו כאיש חי ורב פעלים הגודר גדר ועומד בפרץ ועיני היתה פקוחה על דרכי העיר ומוסדותיה שמו הלך לפניו על היותו איש קדוש המורם מעם ורבים וכן שלמים נהנו ממנו עצה ותושיה וכבר אז נמנה בין גדולי התורה והחסידות. בעת ההוא הביץ רבינו תורה וחסידות לתלמידים וחסידים. זכתה אוריטש ורבינו כיתן בתוכה שנים רבות ונעשתה לגולת הכותרת בין שנות כהונת רבינו, ועל שמה נקבע שמו של רבינו בבחינת כך חותמין להיות נזכר בשם הרב מאוריטש. ואף רבינו עצמו כשכבר נטש אהלו בעיר ויטאמיר המשיך לחתום את שמו על שם העיר אוריטש.

בשנת תקפ"ה נתמנה רבינו לראב"ד של העיר ויטאמיר. ויטאמיר הייתה נחשבת למבצר חסידי ושימשה גם כנחנת נסיעתם של גדולי החסידות. כאן התלכדו סביבו חסידים שנשארו דבקים בו בכל לב ונפש. כאן גם התדבק בו אחד המיוחד מתלמידי ה"ה ר' משולם זוסמאן שהעלה את דברי קדשו על הכתב. אם כי רבינו לא שהה בוויטאמיר כי אם כחמשה שנים אף על פי כן נחשבת תקופה זו כתקופת הוזהר של רבינו בה יצא שמו בין גדולי מפיצי החסידות.

בערב ימיו החליט רבינו לקיים משאת נפשו ותשוקתו ולעלות לארץ הקדושה כהכנה לזה נפרד מצדיקי הדור בהם נתיידד במשך השנים לקבל את ברכתם והסכמתם וכמוכן ביקר גם אצל המגיד מטשערנאביל וקיבל ברכתו והסכמתו ונפרד ממנו ומבניו הקדושים. גם אל הרה"ק מרוזין שם רבינו את פעמיו להיפרד ממנו ולקבל את ברכתו. מתחילה אמנם ניסה הרה"ק מרוזין להניאו מזה ולשכנעו שאין כדי לו לעלות לארץ ישראל בתקופה בה יש ירידה גדולה ברוחניות, אך רבינו עמד לגדור בתחבולה ואמר לו שרוצה לשוחח עמו ביחידות, עלו שניהם יחד על עגלה ונסעו לחוף לעיר לטייל ולשוחח. א"כ שאלו רבינו וכי לא יותר טוב להתבודד כך בשדה שלא במקום המון בני אדם? ומטעם זה עצמו הוא רוצה ליסע לארץ ישראל. לימים כשכן אחיו של רבינו ישראל לייב הביא פריסת שלום מדודו להרה"ק מרוזין שאל אותו הרה"ק מרוזין: "מה שלום דודו? המביא הוא את משיח בקרוב? הרי הוא סמוך למירוץ לקבר הרשב"י, אלמלי הייתי אני שמה הייתי קורע הקברים הקדושים בתפלות הבוקעים שחקים ולא הייתי נדע עו שיבא".

בחודש אלול שנת תקצ"ג דרכו רגליו של רבינו על אדמת ארץ הקודש מיד התחילו כל עיירות ארה"ק בהשתדלות להיעשות אכסניא לאותו צורך בבחינת עלי יניח צדיק את ראשו. הצעות שונות עמדו לפני רבינו, בראש וראשונה היה נראה לרבינו לעלות לירושלים ע"ה ולפי המסופר אף חשב על אפשריות להישאר בחיפה, כי חבה יתירה נודעת לו לעיר זו על ששם מערת אליהו שבהר הכרמל בה אהב רבינו להתפלל. בינתיים הגיע משלחת אנשים נכבדים מצפת ובקשו מרבינו שיאזן לבוא לשכון כבוד בתוכם ולרומם את קרן החסידות. רבינו לא היה מוכן עדיין לקבוע דירתו באופן קבע בעיר צפת אבל מכיון שהדבר לעלות לירושלים הייתה ארוכה החליט רבינו לתקוע אהלו בצפת עד אחרי הימים נוראים ולאחרי זה להמשיך בדרכו לירושלים. תושבי צפת צמאים היו לשמוע דבר ה' ועל כך לא הייתה גבול לשמחתם לאכסן את רבינו ולו רק לזמן קצר. רבינו הפלל בימים אלו בביה"כ"ג של הארז"ל העומד בטיבורה של העיר, ומסופר כי בראש השנה קודם התקיעות נקבצו המון רב אנשים נשים וטף וחיכו לו בכליון עינים פתאים נכנס רבינו לביה"כ ועלה על הבימה ואמר בפשיטות גדולה "רבותי דעו כי היום ר"ה וצריך לחזר בתשובה" מיד נתעוררו כל הלבבות לבכי רב ולתשובה שלמה עד שהיה קשה לשליח ציבור להמשיך בתפלה.

אך רק דרכו רגלי רבינו בעיר צפת התלהב מאוד מהקדושה והפרישות שראו עיניו אך לא הייתה עוד בזה כדי לשכנעו לקבוע בה מקום ישיבתו, אך עד מהרה שינה רבינו דעתו והסכים לקבוע מקום מגוריו בצפת. סיבת הדבר היה כפי המסופר משום מעשה שהיה, באחד מלילות חו"מ סוכות קלטו אוני רבינו קול אשה שעמדה בקרבת מקום על אחד הגגות וקראה בקול לבנה ריחמאל: "בוא ועלה אלי הגגה ועזור לי להוריד משם המחצלות ולאחסנם במקום מוגן מהגשם כי עוד מעט ויתקדש החג שמיני עצרת ויתפולץ ויבקש לה' לגשם והרי ד' שומע תפלת עמו ישראל ברחמים ויאזן להם ויוריד גשמי ברכה כבקשתם והמחצלות שעל הגג יתקלקלו, אנא בוא!" רבינו נתפעל מאוד מזה ואמר אם כך הם הדברים שעד כדי כך מאמינות ותמימות הן בנות צפת בלי כל התחכמות שהם מאמינים שתיכף כאשר מתפללים תפילת הגשם בשמיני עצרת מיד נענים הלוואי והיה חלקי עמהם. מני אז ביטל רצונו מלעלות לירושלם ע"ה"ק והחליט להישאר כתושב עיר צפת.

הופעתו של רבינו במלוא הדרו וקבעו צפת הייתה כמים קרים על נפש עיפה. עם הופעת רבינו בעיר, התגלה במלוא מובן המילה כמנתם ציון ובונה צפת. רבינו שקלי התח ידיו הנאמנות את הנהגת כולל החסידים מה שהיה נודע תחת השם כולל וואלין, הכולל החסידי החשוב והגדול ביותר בארץ ישראל. לזכותו של רבינו יש לזקוף גם מה שפעל לקרב את הלבבות בין עדות החסידים והמתנגדים, גם עדת הספרדים כיבדוהו מאוד וראו בו איש מופת, ובזכותו שכנה השלום גם עמהם. חיבה יתירה שרתה בינו ובין הגאון ר' ישראל משקלאוו זצ"ל רב ומנהיג העדה האשכנזית, יחד עמדו על המצפה ופקחו על סדרי העיר והנהלתה. עד מהרה התחבר רבינו על כל השכבות והעדות ונהיה לבני צפת כמגדל אור בתורה ובעבודה וגמ"ח והיה כל מבקש ה' ילך אל אהל רבינו. בד בבד מסר נפשו למעמדה הרוחני והגשמי של בני העיר דאג את דאגתם וכאב את כאבם וירד לצרכיהם הפרטיים של תושביה, ועל הכל הורח מאורו עליהם.

בשנה האחרונה לחייו יצא רבינו לחו"ל כשהרבנית הפצירה בו "באמרה הנך כל כך זקן" (דו ביסט שוין אזא אלטער מאן) ואתה נוסע לחו"ל? ענה לה שישנם שם שני אברכים הצריכים אותו והרגיעה אותו במאחז"ל (סוכה ג) "רגלוהי דבר אינש אינען ערבין ביה לאתר דמתבטח תמן מובילין יתיה". בשנת תר"א בראשית השנה פרצה מגיפה נוראה והפילה חללים רבים גם רבינו נחלה אז ובהרגישו שקיצו קרב שלח לקרוא את תלמידו הרה"ג ר' שמואל העליר כדי למסור לו את כל מעיינות החכמה וח"ן דאורייתא שקבל מרבותיו ז"ל. מה"ה הערליך ז"ל התחנן הפציץ לב"ב שיניחו אותו לילך להיפרד מרבו, אבל ב"ב לא הניחו אותו לילך בשום אופן ממש שידיבק גם בו המחלה, וכל ימיו של מהר"ז ז"ל ה' מתחרט ומתאונן ע"ז. ביום י"ב כסליו נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, אך לא לפני שהבטיח לבני העיר כי הוא הקרבן האחרון ממגיפת הדבר (שהתרחשה בעיר צפת בימי שהותו של רבינו שם) ואחריו לא תהא עוד מגיפה בעיר. רבינו אף דאג אז לצורך עתידם של תושבי צפת וציווים למנות במקומו את תלמידו הגדול ר' שמואל העליר זצ"ל לאב"ד העיר צפת. זכותו יגן עלינו ועכ"א.

(מתוך קונט' תולדות אדם להרב ישראל מאיר מנדלוביץ, ברוקלין ניו יורק)

© כל הזכויות שמורות. לקבלת הגליון בדוא"ל, לתגובות, הערות, הקדשות, ולכל עניין אחר: Z7178090@GMAIL.COM
או בפב"ל 052-719-40-51
נא עזרו לזכות את הרבים בדברי תורה, ושכרכם הרבה מאוד.

לע"נ ר' דב ב"ר שמואל ז"ל
לע"נ רבי מרדכי בן רבי בצלאל הכהן זצוק"ל